

Tabernaemontana divaricata (Crape jasmine)

Classification-

Kingdom- Plantae

Division- Magnoliophyta

Class- Magnoliopsida

Order- Gentianales

Family- Apocynaceae

Genus- *Tabernaemontana*

Species- *divaricata*

Habitat- Found in gardens, parks, and roadside plantations across subtropical and tropical regions of Punjab, thriving in well-drained soils under partial to full sunlight.

Morphology- *Tabernaemontana divaricata* is an evergreen shrub or small tree, typically 1.5–3 meters tall. It has glossy, dark green, opposite leaves that are ovate-lanceolate and leathery. The plant produces fragrant, white, pinwheel-shaped flowers with five twisted petals. The latex-bearing stems are smooth and milky when cut. Fruits are follicular, usually occurring in pairs, with numerous seeds embedded in orange pulp. It exhibits prominent branching and dense foliage, often forming a rounded crown.

Economic Importance-

Used ornamentally in landscaping due to attractive, fragrant flowers.

Extracts used in preparation of herbal cosmetics and topical formulations.

टैबरनेमोंटाना डिवेरिकाटा (चांदनी)

वर्गीकरण -

जगत - पादप

विभाग - मैग्नोलियोफाइटा

वर्ग - मैग्नोलियोप्सिडा

क्रम - जेन्टियनेल्स

कुल - एपोसाइनेसी

जाति - टैबरनेमोंटाना

प्रजाति - डिवेरिकाटा

आवास (Habitat):

यह पौधा पंजाब के उष्ण और उपोष्ण जलवायु क्षेत्रों में बाग-बगिचों, सड़कों के किनारे और पार्कों में आमतौर पर पाया जाता है। यह अच्छी जल निकासी वाली मिट्टी में, आंशिक से लेकर पूर्ण धूप में अच्छी तरह उगता है।

आकृति-विज्ञान (Morphology):

Tabernaemontana divaricata एक सदाबहार झाड़ी या छोटा पेड़ है, जिसकी ऊँचाई सामान्यतः 1.5–3 मीटर होती है। इसके पत्ते चमकदार, गहरे हरे रंग के, विपरीत रूप में लगे होते हैं और चाम रचना वाले, अंडाकार-भालाकार (ovate-lanceolate) होते हैं। यह पौधा सुगंधित, सफेद रंग के, पंखे जैसे घूमे हुए (pinwheel-shaped) फूल उत्पन्न करता है जिनमें पाँच मुड़े हुए पंखुड़ियाँ होती हैं। इसके डंठल से कटने पर दूधिया लेटेक्स निकलता है। फल जोड़ी में पाए जाते हैं और संतरी गूदे में ढँके हुए कई बीज होते हैं। इसकी शाखाएँ घनी और फैलावदार होती हैं, जिससे यह गोलाकार आकृति में विकसित होता है।

आर्थिक महत्व (Economic Importance):

इसे आकर्षक और सुगंधित फूलों के कारण उद्यानों और परिदृश्य सौंदर्यीकरण में सजावटी पौधे के रूप में उगाया जाता है।

इसके अर्क का उपयोग हर्बल सौंदर्य प्रसाधनों और त्वचा पर लगाने वाली औषधीय तैयारियों में किया जाता है।

ਟਬਰਨੇਮੋਨਟਾਨਾ ਡਿਵੈਰੀਕਾਟਾ (ਚਾਨਣ ਫੁੱਲ)

ਵਰਗੀਕਰਨ -

ਰਾਜ - ਪੌਦੇ

ਵਿਭਾਗ - ਮੈਗਨੋਲਿਓਫਾਈਟਾ

ਵਰਗ - ਮੈਗਨੋਲਿਓਪਸਿਡਾ

ਕ੍ਰਮ - ਜੈਟੀਨੇਲਸ

ਪਰਿਵਾਰ - ਐਪੋਸਾਇਨੇਸੀ

ਜੀਨਸ - ਟਬਰਨੇਮੋਨਟਾਨਾ

ਪ੍ਰਜਾਤੀ - ਡਿਵੈਰੀਕਾਟਾ

ਆਵਾਸ (Habitat):

ਇਹ ਪੌਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਉਪਉੱਤਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਗਾਂ, ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਅਤੇ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਨਿਕਾਸੀ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਧੁੱਪ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਹਲਕੀ ਛਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਆਕਾਰ ਰਚਨਾ (Morphology):

Tabernaemontana divaricata ਇੱਕ ਸਦਾਬਹਾਰ ਬੂਟੀ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਰੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 1.5 ਤੋਂ 3 ਮੀਟਰ ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਚਮਕਦਾਰ, ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ, ਚਮੜੀ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਜੋੜੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੌਦਾ ਸੁਗੰਧਤ, ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ, ਪੰਜ ਮੋੜੇ ਹੋਏ ਪੱਖੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਗੁਲਾਬੀ-ਆਕਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਡੰਡੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੱਟਣ 'ਤੇ ਦੁੱਧੀ ਲੈਕਟੇਕਸ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਫਲ ਅਕਸਰ ਜੋੜਿਆਂ 'ਚ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਸੇਤਾਂ ਵਾਲਾ ਨਾਰੰਗੀ ਗੁੱਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੂਟਾ ਘਣੇ ਫੈਲਾਅ ਅਤੇ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ (Economic Importance):

ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧਤ ਫੁੱਲਾਂ ਕਾਰਨ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸਜਾਵਟੀ ਪੌਦੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਅਰਕ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਹਰਬਲ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।